

Sammanfattning

Enligt ett kollektivavtal för anställda inom Svenska kyrkan regleras bl.a. att överenskommelse om lön får träffas med enskild arbetstagare samt att stiftsförbund inom Svenska kyrkans Församlingsförbund utgör lokal arbetsgivarpart avseende lönesättning av präster vid löneöversynsförhandlingar och nyanställning. I målen tar Arbetsdomstolen ställning till frågan om avtalets innebörd är att all lönesättning av präster skall ske med stiftsförbund som arbetsgivarpart eller att det ger möjlighet för en enskild präst att träffa överenskommelse om lön med sin arbetsgivare, församling eller samfällighet. Domstolen tar också ställning till frågan om det i de tre fall av löneöverenskommelser som målen rör är den enskilde prästen eller lokal arbetstagarorganisation, Kyrkans Akademikerförbunds stiftskrets, som är att betrakta som arbetstagarpart.

ARBETSDOMSTOLENDOM
2003-01-29
StockholmDom nr 9/03
Mål nr A 7/02 och
A 11/02**KÄRANDE**Svenska kyrkans Församlingsförbund, S:t Eriksgatan 63,
112 34 STOCKHOLM

Ombud: förbundsjuristen Roger Gåvsten, adress som ovan

SVARANDE

Kyrkans Akademikerförbund, Box 19609, 104 32 STOCKHOLM

Ombud: jur. kand. Robert Svec, adress som ovan

SAKEN

tolkning av kollektivavtal m.m.

Bakgrund

Svenska kyrkan är organiserad på tre skilda nivåer, vilka gemensamt utgör vad som sedan den 1 januari 2000, då relationerna mellan Svenska kyrkan och staten ändrades, kallas det registrerade trossamfundet Svenska kyrkan. Svenska kyrkan framträder på lokal nivå som församlingar och sammanslutningar av församlingar, dvs. kyrkliga samfälligheter, på regional nivå som stift och på nationell nivå genom bl.a. kyrkomötet, som är det högsta beslutande organet. Församlingar, kyrkliga samfälligheter och stift var tidigare kyrkliga kommuner, men utgör sedan den 1 januari 2000 självständiga registrerade organisatoriska delar av kyrkan. Inom varje stift finns ett domkapitel, som innan relationsändringen var en statlig myndighet, och som tillsammans med biskopen har att tillse att den ordning som gäller för Svenska kyrkan med avseende på lära, böcker, sakrament, gudstjänster och övriga handlingar iakttas av församlingarna. Innan relationerna mellan Svenska kyrkan och staten ändrades var kyrkans identitet förankrad i kyrkolagen (1992:300). I 33-35 kap. reglerades biskops- och prästtjänster, dock saknades ett samlat arbetsgivaransvar för församlingsprästerna. Arbetsgivaransvaret var istället uppdelat på bl.a. stift, domkapitel och församling. Domkapitlet förfogade över de mest centrala arbetsgivarfunktionerna för prästerna, såsom att utöva arbetsledning genom tjänstgöringsföreskrifter. Endast domkapitlet hade möjlighet att besluta om disciplinära åtgärder mot en präst och skilja honom eller henne från anställningen. Tillsammans med biskopen hade domkapitlet tillsynsansvaret för det kyrkliga ämbetet. Tyngdpunkten i prästens arbetsuppgifter ligger i ämbetsutövningen. Den beskrivna ordningen har inom Svenska kyrkan allmänt betecknats som den dubbla ansvarslinjen, varmed menas mötet mellan å ena sidan folkligt förankrad självstyrelse, framför allt i församlingarna genom kyrkoråd, och å andra sidan prästerlig ämbetsförvaltning. Den dubbla ansvarslinjen har karakteriserats både av skilda ansvarsområden och av gemensamt ansvarstagande för kyrkans verksamhet. Tanken med denna ordning har varit att prästen i sina pastorala uppgifter inte skall vara underställd församlingen utan inta en självständig hållning i förhållande till

de lokalt förtroendevalda politikerna. Mot bakgrund av den dubbla ansvarslinjen ansågs det inte heller lämpligt att i lönehänseende göra prästerna beroende av församlingen och dess förtroendevalda eller tjänstemän. Anställningsvillkoren för präster var statligt reglerade och regeringen eller den myndighet som regeringen bestämde företrädde prästernas arbetsgivare när det handlade om att ingå eller säga upp kollektivavtal om löneförmåner, 32 kap. 11 § kyrkolagen. Enligt 1 § förordningen (1994:272) med instruktion för Arbetsgivarverket företrädde verket bl.a. församlingarna i de frågor som angavs i nämnda lagrum. Prästernas allmänna anställningsvillkor reglerades genom kollektivavtalet ALFA (allmänt löne- och förmånsavtal). ALFA reglerade bl.a. lönefrågor, kostnadsersättningar, arbetstider m.m. Till ALFA fanns en arbetsgivarnyckel i vilken angavs vem som utövade arbetsgivarens befogenhet, bl.a. vid lokala löneförhandlingar under avtalsperioden. Arbetsgivaren företrädde därvid av domkapitlet, som skulle samråda med berört stiftsförbund inom församlingsförbundet. Samrådet ägde rum i en särskild förhandlingsdelegation, som bestod av biskopen, domkapitlets representanter och ledamöter från stiftsförbundets styrelser.

Relationsändringen mellan Svenska kyrkan och staten föregicks av en lång och utdragen diskussion bl.a. om hur arbetsgivaransvaret skulle vara fördelat. Vid kyrkomötet 1999 antogs en kyrkoordning enligt vilken församlingsprästerna skulle vara anställda lokalt av församling eller kyrklig samfällighet och arbetsgivarfunktionerna nästan undantagslöst utövas av den lokala arbetsgivaren. Vidare fattade kyrkomötet beslut om att församlingsförbundet skulle företräda arbetsgivaren när det gäller att ingå eller säga upp kollektivavtal. Kyrkomötet kunde dock inte ensidigt fastställa normer för lönebildningen eftersom det är en fråga för arbetsmarknadens parter. Förhandlingar mellan parterna om ett nytt kollektivavtal inför de ändrade relationerna mellan Svenska kyrkan och staten inleddes i september 1999. De kyrkokommunala avtalen (såsom ÖLA och AB) liksom privata avtal och ALFA skulle därmed inrangeras i ett gemensamt avtal. Parterna lyckades inte komma överens och något nytt kollektivavtal träffades inte mellan parterna före relationsändringen. Parterna prolongerade dock den 21 december 1999 det kyrkokommunala avtalet ÖLA 1998 med bl.a. bilagan "Löneavtal 98" att gälla för akademikerförbundets samtliga medlemmar, dvs. även prästerna, som inte tidigare omfattats av detta avtal. Den 23 maj 2000 enades parterna om ett kollektivavtal för anställda inom Svenska kyrkan benämnt "Överenskommelse om lön och allmänna anställningsvillkor m.m." med därtill hörande bilagor, bl.a. "Kyrkans löneavtal 2000". Avtalet gällde retroaktivt från och med den 1 januari 2000.

Mellan Svenska kyrkans Församlingsförbund (församlingsförbundet) och Kyrkans Akademikerförbund (akademikerförbundet) gäller således kollektivavtal om lön och allmänna anställningsvillkor för anställda inom Svenska kyrkan. "Kyrkans löneavtal 2000" innehåller bl.a. följande.

§ 3 Löneöversynsförhandlingar m.m.

§ 4 Övriga förhandlingar m.m.

1. Förhandlingar om lön upptas då part så begär.
2. Överenskommelse om lön får träffas med enskild arbetstagare.

§ 9 Övrigt

Vid förhandling enligt § 3 utgör stiftsförbund inom Svenska kyrkans Församlingsförbund lokal arbetsgivarpart avseende lönesättningen av präster.

I samband med nyanställning av präster utgör stiftsförbund inom Svenska kyrkans Församlingsförbund lokal arbetsgivarpart vid lönesättningen.

Anmärkning

När präst skriftligen eller muntligen meddelat önskemål om att bli företrädd av sin fackliga organisation skall förhandling föras med den i enlighet med § 4 ovan.

Bilaga P, Särskilda bestämmelser för präst

Övergångsbestämmelser

5. För arbetstagare med statligt reglerad anställning 1999-12-31 skall den överenskomna månadslönen exklusive fasta lönetillägg fr.o.m. 2000-01-01 ökas med 4,6 %. Detta utgör ersättning för förmåner m.m. enligt ALFA, allt i ett (1,5 %), för mervärdet av det statliga trygghetsavtalet (0,7 %), som kompensation vid övergången från PA 91 till kyrkans PFA (1,4 %) samt generell lönehöjning (1,0%).

6. Beträffande de förmåner som med stöd av ALFA, reglerats i lokala avtal gäller fr.o.m. 2000-01-01 följande efter förhandling i resp. stift:

a) Tillsvidareanställd arbetstagare grupp 1 som 1999-12-31 har ett fast lönetillägg behåller det hos nuvarande arbetsgivare som ett fast lönetillägg även efter 2000-01-01 under den tid arbetsuppgiften fullgörs. Dock behålles ej fast lönetillägg för arbete på obekvämt arbetstid.

Anmärkning

Med fast lönetillägg avses tillägg som utgår med samma belopp varje månad t.ex. kallortstillägg, språktillägg och kontraktsprosttillägg.

b) Rörliga tillägg som med stöd av ALFA reglerats i lokala avtal och som utbetalats under 1999 till komminister grupp 1 med tillsvidare anställning och som är medlem i arbetstagarorganisation, avlöses genom att en tolfedel av beloppet avsätts till ett utrymme att fördelas i lokal förhandling med respektive stiftsförbund, med beaktande av att arbetsuppgift utförs fortsättningsvis efter 2000-01-01.

c) Oreglerad arbetstid bibehålls för komminister om arbetsgivare och komminister är överens om detta vid förhandling per 2000-01-01. Arbetstagare omfattas då inte av bestämmelserna i §§ 20, 22, 23 och 24 i AB 2000.

Vid byte av oreglerad till reglerad arbetstid enligt AB görs ett avdrag från den individuella månadslönen med det belopp som tidigare erhållits för den oreglerade arbetstiden. Har särskilt tillägg utgått för oreglerad arbetstid tas det bort.

d) En tolfedel av följande tillägg som utbetalats under 1999 till varje tillsvidareanställd kyrkoherde, som är medlem i arbetstagarorganisation, avsätts till ett utrymme att fördelas i lokal förhandling med respektive stiftsförbund: rörliga tillägg enligt 6 b) och andra rörliga tillägg som med stöd av ALFA reglerats i lokala avtal såsom tjänstedubblingstillägg, ersättning för arbete på fredag samt fast lönetillägg för arbete på obekvämt arbetstid och ersättning för kyrkliga handlingar, inom samfälligheten, för icke församlingsbo. Därvid ska beaktas att arbetsuppgift utförs även efter 2000-01-01 som t.ex. samverkan i personalfrågor, enligt punkt 3 i Särskilda bestämmelser för präst.

Med hänsyn till kyrkoherdens arbetsuppgifter, ställning och ansvar utifrån kyrkoordinationen avsätts för varje tillsvidareanställd kyrkoherde som är medlem i arbetstagarorganisation 2 800 kr till ett förhandlingsutrymme att fördelas i lokal förhandling med respektive stiftsförbund per 2000-01-01. Varje kyrkoherde är dock garanterad 1 000 kr som avräknas förhandlingsutrymmet.

Förhandling enligt 6 b), c) och d) kan endast föras som lokal förhandling med respektive stiftsförbund.

Tvist har uppkommit mellan parterna sedan församlingsförbundet gjort gällande att företrädare för akademikerförbundets respektive stiftskrets har företrätt de enskilda medlemmarna i akademikerförbundet och vid tre tillfällen förhandlat om lönesättning av präst direkt med prästens arbetsgivare, Arnäs församling respektive Gideå och Trehörningsjö församlingars kyrkliga samfällighet (mål nr A 7/02) samt Spånga församling (mål nr A 11/02). Enligt församlingsförbundet har akademikerförbundet därigenom gjort sig skyldigt till kollektivavtalsbrott och ådragit sig skyldighet att utge skadestånd. Tvisterna har varit föremål för lokala och centrala förhandlingar utan att parterna kunnat enas.

Yrkanden m.m.

Församlingsförbundet har i mål A 7/02 yrkat att Arbetsdomstolen skall förplikta akademikerförbundet att till församlingsförbundet utge allmänt skadestånd med 400 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen då stäm-

ningsansökan inkom till Arbetsdomstolen (den 17 januari 2002). Skadeståndet belöper med 200 000 kr per tillfälle.

Församlingsförbundet har i mål A 11/02 yrkat att Arbetsdomstolen skall förplikta akademikerförbundet att till församlingsförbundet utge allmänt skadestånd med 150 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen då stämningensansökan inkom till Arbetsdomstolen (den 23 januari 2002).

Akademikerförbundet har bestritt käromålen. Inga belopp har vitsordats som skäligen men ränteyrkandena har vitsordats från dagen för delgivning av stämning (den 22 januari respektive den 28 januari 2002).

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

Arbetsdomstolen har med stöd av 14 kap. 6 § rättegångsbalken förordnat att de båda målen skall handläggas i en rättegång.

Till utveckling av talan har parterna anfört i huvudsak följande.

Församlingsförbundet

Den statliga regleringen av prästernas anställningsvillkor, som gällde före den 1 januari 2000, innebar bl.a. att all lönesättning av präster gjordes av domkapitlet, som var statens lokala organ i stiftet. Att prästernas löner sedan den 1 januari 2000 beslutas av församlingsförbundets stiftsförbund (stiftsförbundet), som är församlingsförbundets lokala eller regionala organ innebär därmed ingen ändring av tidigare ordning. Den förändring som skedde var att stiftsförbundet ersatte domkapitlet.

Internt inom församlingsförbundet gjordes i samband med relationsändringen en ändring i stadgarna, innebärande att all lönesättning av präster lades på stiftet, som sedan delegerade lönesättningen till församlingar och samfälligheter eller till stiftsförbundet. Stiftsförbundet skötte och sköter sedan länge de lokala löneöversynsförhandlingarna för de arbetsgivare som så önskar avseende anställda som inte arbetar som präster. Det nya i stadgarna och styrelsens beslut var att samtliga arbetsgivare i Svenska kyrkan skulle låta stiftsförbundet sköta all lönesättning för präster. Församlingsförbundets stadgar gäller dock endast mot församlingsförbundets medlemmar. De fackliga organisationerna är inte bundna av dessa stadgar. Regleringen i förhållande till de fackliga organisationerna skrevs därför in i kollektivavtalet mellan parterna. Enligt § 9 i kollektivavtalet gäller således att all lönesättning av präster skall ske av församlingsförbundets stiftsförbund.

Vid de förhandlingar som fördes mellan parterna om ett nytt kollektivavtal i samband med att relationerna mellan Svenska kyrkan och staten ändrades var församlingsförbundet av uppfattningen att församlingsförbundet skulle företräda församlingar och samfälligheter som arbetsgivarorganisation och att löneförhandlingar för präster skulle ske av stiftsförbundet med yttranderätt för domkapitlet, förutsatt att stiftsförbundet också hörde berörda församlingar och samfälligheter. Akademikerförbundet, som var emot förslaget,

framställde krav på att löneförhandlingar avseende präster skulle äga rum direkt med den enskilde arbetsgivaren. Centralstyrelsen som hade lagt förslaget till kyrkomötet anförde följande: ”Genom förslaget kan risken minska för en lönedifferentiering som mera grundas på skillnader mellan olika pastors betalningsförmåga än på vedertagna principer för individuell lönesättning såsom befattningens ansvarsnivå och svårighetsgrad samt den anställdes prestation och duglighet. Handläggningen på stiftsförbunds nivå och med yttranderätt för domkapitlet skall också ses som en åtgärd i syfte att utesluta risken att den lokala arbetsgivaren i lönesättningen ger uttryck för missnöje som kan hänföra sig till ämbetsutövningen. Vi finner också detta förslag ägnat att minska den oro för prästernas stora beroende av sin egen arbetsgivare som bl.a. akademikerförbundet givit uttryck för.”

Gideå församling ligger i Härnösands stift. I Gideå församling bestämdes lönen för komministern U.S. till 24 000 kr per månad efter förhandling mellan stiftsförbundet och akademikerförbundets stiftskrets. Lönen justerades sedermera till 25 000 kr per månad efter förhandling mellan stiftsförbundet och akademikerförbundets stiftskrets eftersom U.S. tillfälligt skulle utföra vissa kyrkoherdeuppdrag i samband med en s.k. pastorsreglering. Förhandlingen om 1 000 kr mer per månad extra skedde den 8 januari 2001. Parterna var dock inte eniga, varför lönen fastställdes av stiftsförbundet. Direkt efter att lönen förhandlats till 25 000 kr per månad förhandlade akademikerförbundets facklige förtroendemän för stiftskretsen i Härnösands stift, S.B., i strid mot kollektivavtalet, om U.S:s lön direkt med Gideå församling. Efter denna förhandling höjdes U.S:s lön till 26 000 kr per månad.

I Arnäs församling, som också ligger i Härnösands stift, fanns en vikarie- rande komminister, P.R., som stiftsförbundet hade lönesatt till 23 200 kr per månad efter förhandling med akademikerförbundets stiftskrets. P.R. fick sedermera en tillsvidareanställning som komminister och en ny lönesättning gjordes av stiftsförbundet efter förhandling med akademikerförbundets stiftskrets. Den nya lönen fastställdes till 23 400 kr per månad. S.B. och stiftsförbundet var inte eniga om lönesättningen som skedde den 6 mars 2001. Den 5 april 2001 begärde akademikerförbundets stiftskrets omförhandling med stiftsförbundet angående lönesättningen för P.R.. Skälet till denna framställan var att stiftsförbundet förklarat för S.B. att, om han önskade omförhandla lönesättningen för P.R., stiftsförbundet var motpart och skulle genomföra den förhandlingen enligt kollektivavtalet. Den 6 april 2001 fick stiftsförbundet ett brev från Arnäs församling där församlingen meddelade att en ny lön fastställts med arbetstagaren enligt § 4 i kollektivavtalet. Brevet är författat efter det att S.B. varit i kontakt med Arnäs församling och förklarat att församlingen mycket väl kunde göra upp om P.R:s lön direkt med henne. S.B. har fullt medvetet, i strid mot det centrala kollektivavtalet, efter förhandlingar direkt med Arnäs församling förmått församlingen att gå med på uppjustering av den nyförhandlade lönen. Brevet från Arnäs är vidare författat efter instruktioner från S.B..

I samband med att den statliga regleringen av prästernas anställningsvillkor upphörde gjordes i kollektivavtalet upp regler för hur diverse förmåner och

tillägg skulle hanteras. I övergångsbestämmelserna till kollektivavtalet regleras hur diverse tillägg som fanns i det statliga avtalet skulle avlösas fr.o.m. den 1 januari 2000. Av bilaga P, särskilda bestämmelser för präst, övergångsbestämmelser, punkten 6 sista stycket framgår att förhandling om diverse tillägg som behandlas i punkterna 6 b - d endast kan föras som lokal förhandling med respektive stiftsförbund. Dessutom fanns utrymme för lokala översynsförhandlingar från den 1 april 2000. I Stockholms stift skedde dessa båda förhandlingar vid samma tillfälle under hösten 2000 och avslutades den 4 december 2000. Vid förhandlingarna representerades akademikerförbundet av bl.a. de fackliga förtroendemännen K.T-K., som då var ordförande i stiftskretsen i Stockholms stift och K.S.. K.S., som är kyrkoherde i Spånga församling, hade före den 1 januari 2000 ett tillägg på sin lön med 4 000 kr per månad bl.a. för att han skrev i församlingsbladet. Tillägget hade inte beslutats av domkapitlet i Stockholms stift på den statliga tiden och grundade sig inte heller på något lokalt kollektivavtal mellan domkapitlet och akademikerförbundet, vilka var lokala parter enligt ALFA. Under hösten 1999 var K.S:s tillägg föremål för förhandlingar mellan parterna, varvid redovisades att inga tillägg skulle utgå efter det att förhandlingarna var avslutade. Stiftsförbundet konstaterade att det tillägg som K.S. uppbar inte skulle avlösas enligt reglerna i kollektivavtalet utan helt enkelt falla bort, vilket även redovisades för bl.a. K.S. själv och K.T-K.. Sedan förhandlingarna avslutats skickade stiftsförbundet ut förhandlingsresultaten till alla arbetsgivare i stiftet. Till Spånga församling redovisades beträffande K.S., vars lön per den 31 december 1999 uppgick till 29 000 kr, en lön om 33 500 kr per månad fr.o.m. den 1 april 2000. När E.B., som var ordförande i Spånga församling, fick se förhandlingsresultatet kontaktade han stiftsförbundet eftersom det inte framgick om K.S:s tidigare tillägg om 4 000 kr per månad ingick eller inte. E.B. fick då ett klart besked om att alla tillägg ingick och att inget extra skulle fortsätta att betalas, vilket E.B. informerade K.S. om. K.S. uppgav att det inte stämde, utan att tillägget skulle utbetalas även fortsättningsvis. Trots att K.S. själv varit närvarande vid förhandlingarna och visste att alla tillägg ingick i den nya lönen så förnekade han det, vilket ledde till att E.B. kontaktade K.T-K.. Vid förhandlingar mellan Spånga församling och akademikerförbundets stiftskrets, företrädd av K.T-K., enades parterna om att K.S:s månadslön fr.o.m. den 1 januari 2000 skulle fastställas till 35 500 kr per månad, trots att K.T-K. visste att alla tillägg ingick i den träffade uppgörelsen. Utan att respektera att förhandlingar redan förts och avslutats mellan stiftsförbundet och akademikerförbundets stiftskrets och i direkt strid mot reglerna i kollektivavtalet har stiftskretsen, i nära anslutning till att förhandlingarna med stiftsförbundet avslutats, förhandlat direkt med Spånga församling. Dessutom har akademikerförbundet varit fullt medvetet om att det tillägg som K.S. tidigare uppburit inte skulle avlösas i förhandlingarna i samband med byte av kollektivavtal.

Yrkandena i målen har riktats mot akademikerförbundet trots att det är akademikerförbundets respektive stiftskrets som har begått de aktuella kollektivavtalsbrotten. Akademikerförbundet är en facklig organisation som "bygger nedåt". Det finns många frågor som stiftskretsarna inte är behöriga att förhandla om. Det är t.ex. akademikerförbundet och inte stiftskretsarna

som beslutar om tillsättning av alla fackliga förtroendemän. Akademikerförbundet har, enligt 26 § medbestämmandelagen, ansvar för att ingångna avtal följs, oavsett om medlemmen är en enskild medlem eller en stiftskrets. Att respektive stiftskrets är att betrakta som en självständig juridisk person spelar ingen roll eftersom akademikerförbundet är ansvarigt för allt som dess medlemmar gör. Det enda undantaget är vid olovliga stridsåtgärder då den enskilde medlemmen kan bli skadeståndsskyldig enligt medbestämmandelagen. Av 4 kap. 5 § första stycket arbetstvistlagen följer att respektive stiftskrets inte behöver stämmas in. Yrkandena riktar sig mot akademikerförbundet för brott mot det kollektivavtal som slutits med församlingsförbundet. Stiftskretsarna är en del av akademikerförbundet, som akademikerförbundet har ansvar för och det är därför möjligt att yrka skadestånd från akademikerförbundet för det som respektive stiftskrets har gjort sig skyldig till.

Sammanfattningsvis gör församlingsförbundet gällande att all lönesättning av präster skall ske med stiftsförbundet som arbetsgivarpart, vilket följer av § 9 i kollektivavtalet, och att företrädare för akademikerförbundets respektive stiftskrets har brutit mot nämnda bestämmelse när de företrätt de enskilda medlemmarna i akademikerförbundet vid diskussioner och förhandlingar med de lokala arbetsgivarna om medlemmarnas löner. Det görs vidare gällande att det är möjligt att yrka skadestånd från akademikerförbundet eftersom akademikerförbundet ansvarar för det som respektive stiftskrets gjort sig skyldig till.

Akademikerförbundet

Förhandlingarna mellan parterna om ett nytt kollektivavtal inför de ändrade relationerna mellan Svenska kyrkan och staten inleddes i september 1999. I samband härmed framställde akademikerförbundet önskemål om att skapa ett nytt modernt kollektivavtal anpassat till verksamheten och förhållandena i Svenska kyrkan. Akademikerförbundet önskade också att löneförhandlingarna avseende präster, liksom för alla andra arbetstagarkategorier i Svenska kyrkan, skulle äga rum direkt med den enskilde arbetsgivaren, dvs. församling, kyrklig samfällighet eller stift. Sedan kyrkomötet beslutat att församling och kyrklig samfällighet skulle vara arbetsgivare för de lokalt anställda prästerna ansåg akademikerförbundet att det inte längre fanns skäl att behålla ansvaret för löneförhandlingarna på regional nivå utan att arbetsgivaransvar och ansvaret för löner skulle hållas samman. Församlingsförbundet motsatte sig dock att parterna utvecklade ett nytt kollektivavtal för Svenska kyrkans räkning. Istället var församlingsförbundets ambition att alla kategorier av arbetstagare skulle omfattas av ett gemensamt kollektivavtal som utgick från det kyrkokommunala avtalet. Härutöver krävde församlingsförbundet en ordning innebärande att dess stiftsförbund vid de årligen återkommande löneöversynsförhandlingarna lokalt skulle företråda församling, kyrklig samfällighet och stift. Att detta förhållande skulle gälla även vid löneförhandling i samband med nyanställning av präster kom egentligen upp först när akademikerförbundet under hösten 1999 konstaterade att prästerna med den ordningen som församlingsförbundet föreslog ägde rätt att förhandla sin lön vid nyanställning. Akademikerförbundet kunde inte acceptera församlingsförbundets villkor och något nytt kollektivavtal träffades inte mellan parterna

innan relationerna mellan Svenska kyrkan och staten ändrades. Dock prolongerade parterna den 21 december 1999 det kyrkokommunala avtalet ÖLA 1998 med bl.a. bilagan ”Löneavtal 98”, att gälla för akademikerförbundets samtliga medlemmar innefattande även prästerna. Av § 4 i nämnda löneavtal framgår att förhandlingar om lön upptas då part så begär (punkten 1) och att överenskommelse om lön får träffas med enskild arbetstagare (punkten 2). Härigenom kom således prästerna att omfattas av det mellan parterna gällande kollektivavtalet som härrör från avtalen inom primär- och landstingskommun. Någon särskild förhandlingsordning avseende prästerna upprättades därvid inte utan dessa skulle i förhandlingshänseende hanteras som alla andra medlemmar inom akademikerförbundet. Redan fr.o.m. den 1 januari 2000 var det således fullt möjligt för arbetsgivare och enskild arbetstagare att träffa överenskommelse om lön även såvitt gällde präster, dvs. även vid löneöversyn och nyanställning. Förhandlingarna om ett nytt kollektivavtal mellan parterna fortsatte under början av 2000. Forsamlingsförbundets inställning var alltså, såvitt gällde präster, att stiftsförbundet skulle utgöra lokal arbetsgivarpart vid löneöversynsförhandlingar och förhandlingar om lön vid nyanställning. För att ett kollektivavtal över huvud taget skulle komma till stånd kände sig akademikerförbundet till slut tvunget att acceptera inskränkningarna i arbetsgivarens rätt att förhandla om lönen för sina anställda präster vid löneöversynsförhandlingarna och lönesättning vid nyanställning. Under förhandlingarna förekom det inte några diskussioner om att möjligheten till enskild överenskommelse mellan präst och arbetsgivare skulle utmönstras. Forsamlingsförbundet har alltså aldrig under förhandlingarna begärt att det skulle finnas någon inskränkning i arbetsgivarens rätt att förhandla om enskild överenskommelse om lön med präst. Det har inte heller akademikerförbundet accepterat.

Parterna enades om ett kollektivavtal den 23 maj 2000 benämnt ”Överenskommelse om lön och allmänna anställningsvillkor m.m.” med därtill hörande bilagor, bl.a. ”Kyrkans löneavtal 2000”. Lokal lönebildning är huvudregeln i kollektivavtalet och avtalet, som utgår från tidigare avtal för primär- och landstingskommun, bygger på att arbetsgivaren träffar överenskommelse med respektive arbetstagarorganisation. I § 1 uttrycks riktlinjerna för lönebildningen på bl.a. följande sätt: ”Den lokala lönepolitiken har stor betydelse för de kyrkliga arbetsgivarnas förmåga att nå sina verksamhetsmål. De kyrkliga arbetsgivarna åläggs i och med detta avtal fortsatt stort ansvar för lönebildningen”. Därefter följer närmare anvisningar om grunderna för den lokala lönebildningen. Enligt § 9, som ostridigt upprättats och tillhandahållits av församlingsförbundet, förekommer endast vid två tillfällen avvikelser från nu angivna grunder om lokal lönebildning, nämligen vid löneöversynsförhandling och nyanställning. Anställda inom Svenska kyrkan, även prästerna, äger således efter det att ingångslönen bestämts och mellan de årligen återkommande löneöversynsförhandlingarna, träffa enskild överenskommelse med arbetsgivaren om sin lön. Härigenom fick akademikerförbundets medlemmar viss garanti för att otillfredsställande lönenivåer och osakliga löneskillnader kunde korrigeras. Det förhållandet att stiftsförbundet nu har befogenhet att uppträda som part vid lokal löneförhandling avseende präster utgör emellertid, tvärt emot vad arbetsgivarsidan hävdar, en helt ny ordning. Anledningen till att den statliga myndigheten domkapitlet tidigare

företrädde arbetsgivaren i detta avseende var att stärka prästernas oberoende i förhållande till församling och kyrklig samfällighet. Församlingsförbundets uppdrag är dock just att ta tillvara den lokala arbetsgivarens intressen och någon likhet med domkapitlets tidigare funktion föreligger således inte i detta avseende.

I samband med att det under hösten 2001 förekom centrala löneförhandlingar om ett nytt kollektivavtal, ”Kyrkans löneavtal 01”, begärde församlingsförbundet en ändring i § 8 (§ 9 i ”Kyrkans löneavtal 2000”) i kollektivavtalet, som innebar att man ville ta bort möjligheten för den enskilde prästen att träffa överenskommelse med sin arbetsgivare, vilket avvisades av såväl akademikerförbundet som de medlare som hade att medla mellan parterna. Resultatet blev att det fortsättningsvis och än idag är möjligt för en präst att efter nyanställning och mellan de årligen återkommande löneöversynerna träffa överenskommelse med den lokala arbetsgivaren. I samband med förhandlingarna om ”Kyrkans löneavtal 01” ville akademikerförbundet ta bort begränsningen för den enskilde arbetsgivaren att ingå enskild överenskommelse även i övrigt med arbetsgivaren, men det fick inte förbundet något gehör för, varför den reglering kvarstår som gäller enligt ”Kyrkans löneavtal 2000”, dvs. att församlingsförbundets stiftsförbund skall företräda arbetsgivaren vid nyanställning och löneöversyn.

Såvitt gäller komministern U.S. i Gideå och Trehörningsjö församlingars kyrkliga samfällighet fastställdes hennes månadslön den 8 januari 2001 vid nyanställning till 25 000 kr efter förhandlingar mellan stiftsförbundet och akademikerförbundets stiftskrets i Härnösands stift. Sedan förhandlingar ägt rum angående lönen för komministern P.R. fastställdes hennes månadslön vid nyanställning i Arnäs församling till 23 400 kr efter förhandlingar den 6 mars 2001. Varken U.S. eller P.R. ansåg emellertid att den lön de erhållit låg på rätt nivå.

U.S. var för egen del närvarande vid förhandlingen mellan stiftsförbundet och akademikerförbundets stiftskrets. Hon upplevde att förhandlingsresultatet avvek från den lön samfälligheten tidigare förklarat sig beredd att betala, nämligen 26 000 kr. Kort därefter inbjöds den facklige förtroendemannen S.B. till kyrkonämnden i samfälligheten för att under dess sammanträde diskutera frågor rörande arbetsledningen. Bakgrunden härtill var en förestående indelningsändring enligt vilken samfälligheten skulle läggas samman med Arnäs församling. Inför sammanträdet diskuterade U.S. sin lön med S.B. och förklarade att hennes lön inte fastställts i enlighet med vad som tidigare förespeglats henne. U.S. bad därför S.B. rekommendera samfälligheten att bestämma hennes lön till 26 000 kr. S.B. genomgick under sammanträdet med kyrkonämnden olika aspekter på arbetsledarskapet och arbetsmiljöfrågor inför verksamhetsövergången samt framhöll därvid, närmast i förbifarten, att lönen för U.S. borde uppgå till 26 000 kr. Någon förhandling var det aldrig fråga om och först efter det att S.B. lämnat sammanträdet tog samfälligheten ställning till lönen för U.S..

P.R., som inte heller var nöjd med sin lön, kontaktade S.B. och framhöll att hon kände sig lurad eftersom församlingen, innan hon påbörjade sin

anställning, utlovat en lön om 24 000 kr. Hon uppmanade också S.B. att på hennes vägnar diskutera lönen med församlingen. Efter det att S.B. per telefon resonerat kring frågan med kyrkorådets ordförande I.F. anordnades ett möte med församlingen där även P.R. var närvarande. I detta sammanhang förklarade P.R. att församlingen utfäst en lön om 24 000 kr och att hon nu var tveksam till att fortsätta sin anställning. Någon justering av lönen gjordes dock inte vid detta tillfälle. Efter vissa underhandskontakter mellan bl.a. församlingen och S.B. förklarade församlingen att man accepterade P.R:s anspråk om 24 000 kr. Härom underrättades stiftsförbundet den 6 april 2001.

K.S. hade som kyrkoherde i Spånga församling per den 31 december 1999 en individuell månadslön om 29 000 kr, vilken domkapitlet och akademikerförbundets stiftskrets i Stockholms stift enats om. Vid sidan av sin anställning som kyrkoherde uppbar K.S. från Spånga församling ett särskilt arvode om 4 000 kr per månad, vilket han träffat en överenskommelse med församlingen om. Förevarande arvode avsåg uppgifter och ansvar som bedömdes ligga utom ramen för anställningen som kyrkoherde, såsom att vara ansvarig utgivare för närradion och församlingsbladet, liksom att ansvara för arbetsmiljöns beskaffenhet och redovisades särskilt på lönespecifikationen. Det är i och för sig riktigt att kollektivavtalet innehöll bestämmelser om hur lönetillägg skulle hanteras i samband med att ALFA och med stöd av ALFA tecknade lokala kollektivavtal upphörde att gälla. I Stockholms stift utgick dock över huvud taget inga sådana tillägg till prästerna och därför ägde inte heller någon inlösen av sådana rum. Det var heller aldrig fråga om att det arvode som K.S. erhöll skulle ingå i övergångsförhandlingarna och det beaktades inte heller i samband med löneöversynsförhandlingarna. Övergångs- och löneöversynsförhandlingarna mellan stiftsförbundet och akademikerförbundets stiftskrets avslutades den 4 december 2000. Förhandlingarna resulterade i att K.S:s lön fastställdes till 30 334 kr per månad fr.o.m. den 1 januari 2001, vilket var resultatet av övergångsförhandlingarna och till 33 500 kr per månad fr.o.m. den 1 april 2001, vilket torde ha varit resultatet av löneöversynen. Den diskussion som därefter uppstod mellan K.S. och kyrkorådets ordförande E.B. avsåg det särskilda arvode som K.S. uppburit. När det stod klart för församlingen att arvodet inte hanterats av stiftsförbundet och akademikerförbundets stiftskrets tog E.B. kontakt med K.T-K. för att reglera ersättningen för det arbete K.S. ansetts utföra utom anställningen som kyrkoherde. Parterna enades härom den 6 februari 2001 och K.S:s lön fastställdes till 35 500 kr per månad att gälla fr.o.m. den 1 januari 2001.

Förändringen av U.S:s, P.R:s och K.S:s löner initierades följaktligen av arbetstagarna på egen hand. S.B. och K.T-K. hade sedermera, efter direkta uppdrag från U.S., P.R. och K.S. vissa kontakter med arbetsgivarna. Resultatet härav blev slutligen att U.S., P.R. och K.S. kunde enas med sin respektive arbetsgivare om individuell lön. Såsom framgår av § 4 andra punkten i kollektivavtalet äger arbetsgivare träffa överenskommelse om lön med enskild arbetstagare. En sådan förhandling upptas enligt § 4 första stycket då part så begär. Bestämmelsen, som är klar och tydlig, har sedan länge omfattat icke-prästerliga medlemmar i akademikerförbundet med

anställning i Svenska kyrkan och är därför väl känd för församlingsförbundet. De förhandlingar efter vilka de enskilda överenskommelserna träffades utgör följaktligen inte något brott mot kollektivavtalet eller åsidosättande i övrigt av vad parterna kommit överens om. I kontakterna beträffande lönefrågorna har varken S.B. eller K.T-K. uppträtt i egenskap av företrädare för akademikerförbundets stiftskrets utan företrätt medlemmarna som enskilda arbetstagare. Enligt § 4 i kollektivavtalet tillkommer förhandlingsrätten i de här frågorna de enskilda arbetstagarna och inte akademikerförbundet eller dess stiftskretsar. Det är tvärtom så att en enskild överenskommelse om lön av nu aktuellt slag för arbetstagare faller utanför den kompetens som akademikerförbundet utan särskilt samtycke från den enskilde får förfoga över. Akademikerförbundet eller dess stiftskretsar har alltså inte uppträtt som part vid tillkomsten av de enskilda överenskommelserna. Tilläggas kan att arbetsgivaren inte har någon skyldighet att gå med på en högre lön till skillnad från vad som gäller vid löneöversynsförhandlingar där nivåerna är bestämda i kollektivavtal och där det finns miniminivåer för vad som skall falla ut till arbetstagarna.

I målet är ostridigt att akademikerförbundets respektive stiftskrets utgör en sådan lokal arbetstagarorganisation som avses i 6 § andra stycket MBL. Respektive stiftskrets har således egen ekonomi, det finns särskilda stadgar som gäller för stiftskretsen och den utser vid årsmöte egen styrelse, ordförande och revisorer. Stiftskretsen nominerar och föreslår fackliga förtroendemän och skyddsombud till akademikerförbundets förbundsstyrelse som i sin tur utser dessa att företräda stiftskretsen. Stiftskretsen är med andra ord ett självständigt rättssubjekt med möjlighet att förvärva rättigheter och ta på sig skyldigheter och uppträder bl.a. i denna egenskap som avtalslutande part. Församlingsförbundet påstår i målet att akademikerförbundets stiftskretsar har brutit mot kollektivavtalet. Trots detta har talan väckts endast mot akademikerförbundet. Talan skall riktas mot den som påstås ha vållat skadan och något sådant ansvar har inte akademikerförbundet för stiftskretsarnas påstådda kollektivavtalsbrott. Skadeståndsyrkandena för brott mot kollektivavtalet skulle alltså primärt ha riktats mot respektive stiftskrets. Av 4 kap. 5 § andra stycket arbetsvistlagen framgår att om någon vill föra talan vid Arbetsdomstolen mot medlem eller förutvarande medlem i organisation som avses i första stycket så skall i motsvarande fall som anges där även organisationen instämmas. Av tredje stycket i bestämmelsen framgår att med medlem avses bl.a. underordnad organisation t.ex. en stiftskrets. Eftersom akademikerförbundet har slutit kollektivavtalet så skulle vid sidan av stiftskretsarna även akademikerförbundet ha stämts in vid Arbetsdomstolen men talan för brott mot kollektivavtalet skulle, som framgått ovan, primärt ha riktats mot stiftskretsarna. Eftersom församlingsförbundets yrkanden inte kan bifallas på talan endast mot akademikerförbundet så skall käromålen ogillas redan på denna grund.

Sammanfattningsvis gör akademikerförbundet gällande att överenskommelserna mellan U.S., P.R. och K.S. och deras respektive arbetsgivare har träffats i enlighet med § 4 i kollektivavtalet. Varken stiftskretsarna eller akademikerförbundet har följaktligen brutit mot kollektivavtalet eller i övrigt åsidosatt vad som överenskommit mellan församlingsförbundet och

akademikerförbundet. Skyldighet föreligger därför varken för stiftskretsarna eller akademikerförbundet att utge allmänt skadestånd. I den mån S.B. och K.T-K. medverkat till att förevarande överenskommelser kommit till stånd har de inte uppträtt som företrädare för respektive stiftskrets utan företrätt medlemmarna som enskilda arbetstagare. Någon skyldighet att utge allmänt skadestånd har därför inte heller av denna anledning uppkommit, vare sig för stiftskretsarna eller för akademikerförbundet. Eftersom arbetsgivarparten har gjort gällande att respektive stiftskrets brutit mot kollektivavtalet skulle yrkandena i målen ha riktats mot dessa såsom parter och även respektive stiftskrets stämts in. Arbetsgivarpartens talan mot stiftskretsarna är nu preskriberad och yrkandena kan inte bifallas på talan endast mot förbundet.

Församlingsförbundet

Det är riktigt att församlingsförbundet vid de förhandlingar som fördes om ett nytt kollektivavtal ”Kyrkans löneavtal 01” i § 8 (§ 9 i ”Kyrkans löneavtal 2000”) ville sätta in en hänvisning till § 3 (§ 4 i ”Kyrkans Löneavtal 2000”) för att på så sätt klargöra att stiftsförbundet var lokal arbetsgivarpart även vid överenskommelse om lön med enskild arbetstagare. Skälet var att det skulle stå fullt klart för akademikerförbundets stiftskretsar i de fall de åkte ut och förhandlade direkt med arbetsgivarna att det var stiftsförbundet som var arbetsgivarpart. Det var dock inte någon stor fråga, varför kravet släpptes inför medlarna. Församlingsförbundet, som alltså inte avsåg att få till stånd någon ändring i avtalet, ville endast klargöra att det var stiftsförbundet och inte den lokala arbetsgivaren som var part i löneförhandlingarna.

Domskäl

Tvister har uppkommit med anledning av tre fall av lönesättning för präst. Vad som faktiskt förekommit i de tre fallen är i huvudsak ostridigt –även om parterna i målet har skilda uppfattningar om vem som varit part på arbetsgivarpartens sida i dessa fall - och kan sammanfattas på följande sätt. Först har respektive prästs lön fastställts efter förhandlingar mellan akademikerförbundets lokala organisation, stiftskretsen, och församlingsförbundets lokala eller regionala organ, stiftsförbundet. Kort tid därefter har respektive prästs arbetsgivare, församling eller samfällighet, beslutat om viss höjning av lönen. Dessa beslut har tillkommit sedan prästerna genom fackliga förtroendemän inom respektive stiftskrets kontaktat arbetsgivarna och framfört önskemål om höjning av lönerna.

Församlingsförbundet har gjort gällande i huvudsak följande. Lönesättning av präster skall ske med stiftsförbundet som arbetsgivarpart. Detta följer av § 9 i kollektivavtalet. Företrädare för respektive stiftskrets har företrätt de enskilda medlemmarna i förbundet vid diskussioner och förhandlingar med de lokala arbetsgivarna om medlemmarnas lönesättning. Detta utgör brott mot kollektivavtalet. Stiftskretsarna är en del av akademikerförbundet, som akademikerförbundet har ansvar för. Akademikerförbundet är skadeståndsskyldigt för de kollektivavtalsbrott som respektive stiftskrets gjort sig skyldigt till.

Akademikerförbundet har gjort gällande i huvudsak följande. Det är enligt § 4 i kollektivavtalet möjligt för de enskilda arbetstagarna att, såsom skett i dessa fall, träffa överenskommelse om lön med de lokala arbetsgivarna. Det är enligt kollektivavtalet endast vid löneöversynsförhandlingar och vid nyanställning som stiftsförbund utgör lokal arbetsgivarpart. Förhandlingsrätten avseende de nu aktuella löneförhandlingarna tillkommer de enskilda arbetstagarna. Löneförhandlingarna har initierats av arbetstagarna. De fackliga förtroendemännen har inte uppträtt som företrädare för respektive stiftskrets utan företrätt medlemmarna som enskilda arbetstagare. Enligt församlingsförbundet är det respektive stiftskrets som brutit mot kollektivavtalet. Stiftskretsarna utgör lokala arbetstagarorganisationer och församlingsförbundet skulle ha riktat skadeståndsyrkandena mot dem.

Målen har avgjorts efter huvudförhandling. Vid denna har på begäran av församlingsförbundet hållits förhör upplysningsvis med B.K. och K.F-L. samt vittnesförhör med J.D. och A.J.. På akademikerförbundets begäran har hållits förhör upplysningsvis med A.S., G.K. och B.H. samt vittnesförhör med K.T-K., K.S. och S.B.. Därutöver har skriftlig bevisning åberopats av båda partssidor.

Arbetsdomstolens bedömning

En tvistig fråga är alltså om kollektivavtalets innebörd är, såsom församlingsförbundet gör gällande, att all lönesättning av präster skall ske med stiftsförbund som arbetsgivarpart, eller, såsom akademikerförbundet gör gällande, att det ger möjlighet för enskild präst att träffa överenskommelse med sin arbetsgivare, församling respektive samfällighet. En i de nu aktuella fallen tvistig fråga är om det, såsom församlingsförbundet påstår, är akademikerförbundets respektive stiftskrets, eller, såsom akademikerförbundet påstår, de enskilda prästerna som uppträtt som part på arbetstagar sidan.

I målen kan inledningsvis konstateras att det är ostridigt att parterna vid de förhandlingar som under hösten 1999 fördes om ett nytt kollektivavtal hade olika uppfattning om vem som skulle vara lokal arbetsgivarpart vid lönesättning av präster. Församlingsförbundet var av uppfattningen att löneförhandlingar skulle föras med stiftsförbundet samt att alla kategorier av arbetstagare inom Svenska kyrkan skulle omfattas av ett gemensamt kollektivavtal som utgick från det kyrkokommunala avtalet, motsvarande det som gäller för kommuner och landsting. Akademikerförbundets ståndpunkt var att löneförhandlingar avseende präster, liksom för andra arbetstagar kategorier i Svenska kyrkan, skulle föras direkt med den enskilde arbetsgivaren, dvs. församling, kyrklig samfällighet eller stift.

B.K., K.F-L., A.S., G.K. och B.H. har hörts i målet angående kollektivavtalets tillkomst. Av B.K:s och K.F-L:s uppgifter framgår att frågan om möjligheterna för arbetsgivaren att träffa överenskommelse om lön direkt med den enskilde prästen inte var föremål för diskussion mellan parterna men att församlingsförbundets uppfattning var att all lönesättning av präster skulle omfattas av § 9 i kollektivavtalet och följaktligen göras med stiftsförbundet som part samt att det därför var en självklarhet att enskilda

överenskommelser mellan den lokale arbetsgivaren och prästen inte skulle förekomma. A.S., G.K. och B.H. har bekräftat att det inte förekom några diskussioner om möjligheterna för arbetsgivaren att träffa uppgörelse om lön med enskild präst, men uppgett att skälet härtill var att det var självklart att så kunde ske eftersom kyrkomötet hade fattat beslut om att alla arbetsgivarfunktioner skulle ligga hos den lokala arbetsgivaren och att det då var naturligt att all lönesättning, även för präster, skulle ligga på lokal nivå.

Av de lämnade uppgifterna framgår sålunda att parterna under förhandlingarna om ett nytt kollektivavtal inte diskuterade frågan om möjligheterna för arbetsgivaren att träffa uppgörelse om lön direkt med den enskilde prästen samt att parterna haft helt skilda uppfattningar i frågan. Det finns alltså inget underlag för att påstå att det funnits en gemensam partsavsikt i den nu aktuella tvistefrågan vid kollektivavtalets tillkomst.

Mot den angivna bakgrunden får bestämmelsernas ordalydelse särskild vikt vid tolkningen av kollektivavtalet.

Av ordalydelsen i § 4 följer att förhandlingar om lön får upptas då part så begär (första punkten) och att överenskommelse om lön får träffas med enskild arbetstagare (andra punkten). Enligt § 9 utgör stiftsförbund lokal arbetsgivarpart vid lönesättning av präst vid löneöversynsförhandlingar, som behandlas i § 3, och i samband med nyanställning. De ifrågasvarande bestämmelsernas ordalydelse ger alltså inget uttryckligt stöd för annat än att stiftsförbundet är lokal arbetsgivarpart vid lönesättning av präst vid löneöversynsförhandlingar och i samband med nyanställning. Avfattningen av bestämmelserna kan därmed inte heller anses innebära att arbetsgivaren skulle vara förhindrad att träffa överenskommelse om lön med den enskilde prästen i andra fall än som anges i § 9. Församlingsförbundets ståndpunkt har således inte stöd i avfattningen av §§ 4 och 9. Ordalydelsen talar däremot inte på något sätt emot akademikerförbundets ståndpunkt.

Ytterligare stöd för akademikerförbundets uppfattning utgör, enligt Arbetsdomstolens mening, det ostridiga förhållandet att avtalstexten i § 9 författats av församlingsförbundet. Akademikerförbundet var ju vid förhandlingarna om ett nytt kollektivavtal emot att införa några som helst begränsningar i arbetsgivarens rätt att förhandla om lönen för präst. Vid sådant förhållande har det ålegat församlingsförbundet att upplysa akademikerförbundet om sin egen uppfattning, dvs. att arbetsgivarens befogenhet skulle vara begränsad även såvitt gällde förhandling om lön med enskild präst enligt § 4 andra punkten i kollektivavtalet. Det sagda gäller särskilt som prästerna redan fr.o.m. den 1 januari 2000, i och med prolongationen av ÖLA 1998 med bl.a. bilagan ”Löneavtal 98”, omfattades av den bestämmelse i § 4 som sedan tidigare gällde för andra anställda än präster. Det fanns alltså redan före den 1 januari 2000 utrymme för arbetsgivaren att träffa uppgörelse om lön direkt med andra enskilda arbetstagare än präster och genom prolongeringen öppnades denna möjlighet även beträffande präster. Detta måste arbetsgivarparten ha varit införstådd med under förhandlingarna om ett nytt avtal men har ändå inte upplyst motparten om sin uppfattning.

Frågan är då om det finns skäl att vid tolkningen av ifrågavarande bestämmelser ta hänsyn till någon annan omständighet. Församlingsförbundets ståndpunkt är ju att det av § 9 i kollektivavtalet framgår att all lönesättning av präster skall ske av stiftsförbundet. Akademikerförbundet bestrider denna tolkning och hävdar att kollektivavtalet endast innehåller två inskränkningar i arbetsgivarens möjlighet att träffa uppgörelse om lön med den enskilde arbetstagaren; nämligen vid löneöversyn och nyanställning. Av det slutbud som församlingsförbundet lämnade den 5 september 2001 i samband med förhandlingarna om ett nytt kollektivavtal, "Kyrkans löneavtal 01", framgår att församlingsförbundet ville införa ett tillägg i § 8 (§ 9 i "Kyrkans löneavtal 2000") av innebörd att stiftsförbundet skulle vara lokal arbetsgivarpart även vid förhandling enligt § 3 (§ 4 i "Kyrkans löneavtal 2000"). Församlingsförbundet har uppgett att avsikten med tillägget inte var att få till stånd en ändring av avtalet, utan endast ett klagörande av vad som enligt den sidan redan gällde, dvs. att all lönesättning av präster skall ske av stiftsförbundet och att det inte var möjligt att träffa överenskommelse om lön direkt mellan arbetsgivaren och den enskilde arbetstagaren. Utredningen visar dock att nämnda tillägg avvisades av såväl akademikerförbundet som de medlare som tillsatts för att medla mellan parterna. Enligt Arbetsdomstolen mening utgör vad som förekom i det sammanhanget snarast ett stöd för den tolkning av avtalet som akademikerförbundet gör gällande.

Vid en samlad bedömning kommer Arbetsdomstolen till den slutsatsen att försteg bör ges åt akademikerförbundets ståndpunkt, nämligen att kollektivavtalet utpekar stiftsförbund som part endast vid löneöversyn och nyanställning samt att kollektivavtalet inte hindrar att överenskommelser enligt § 4 om lön träffas mellan enskild präst och dennes arbetsgivare.

När det gäller K.S:s, kyrkoherden i Spånga församling, förhållanden har parterna också i viss mån skilda uppfattningar. Församlingsförbundet har i det fallet hänvisat till avtalets övergångsbestämmelser, som rör bl.a. hur vissa tillägg skulle behandlas, och till att förhandling enligt vissa av dessa bestämmelser endast kan föras som lokal förhandling med respektive stiftsförbund. Akademikerförbundet har emellertid gjort gällande att det i Stockholms stift inte fanns några sådana tillägg som avsågs i avtalets övergångsbestämmelser samt att K.S. uppbar ett arvode vilket avsåg uppgifter som låg utanför anställningen som kyrkoherde och vilket han själv träffat överenskommelse med församlingen om. Någon närmare utredning har i denna del inte förebringats av församlingsförbundet och Arbetsdomstolen kan inte finna att vad församlingsförbundet anfört i denna del skulle utgöra ett hinder mot att K.S., som enskild arbetstagare, träffade överenskommelse med sin arbetsgivare, församlingen, om att det särskilda arvodet fortsättningsvis skulle innefattas i hans lön.

Som tidigare nämnts har parterna också skilda uppfattningar om vem som skall betraktas som arbetstagarpart vid de aktuella löneförhandlingarna; den enskilde prästen eller akademikerförbundets respektive stiftskrets. Församlingsförbundet har i denna del gjort gällande att de fackliga förtroendemännen S.B. och K.T-K. i egenskap av företrädare för akademikerförbundets respektive stiftskrets företrätt de enskilda medlemmarna i

akademikerförbundet vid diskussioner och förhandlingar med de lokala arbetsgivarna om medlemmarnas löner. Akademikerförbundets ståndpunkt är att löneförhandlingarna har initierats av arbetstagarna själva och att varken S.B. eller K.T-K. har uppträtt i egenskap av akademikerförbundets respektive stiftskrets utan att de har företrätt medlemmarna som enskilda arbetstagare.

Av utredningen i målet framgår att de enskilda prästerna i de tre aktuella fallen själva har aktualiserat lönefrågan och att de kontaktat de fackliga förtroendemännen för att få biträde i lönediskussionerna med arbetsgivarna. Såvitt gäller vad som förekom i de båda fallen i Härnösands stift ger inte utredningen vid handen att några egentliga förhandlingar förekommit. S.B. har såvitt utredningen visar till respektive arbetsgivare framfört de båda prästernas önskemål beträffande lön och arbetsgivarna har sedan beslutat att tillgodose önskemålen. Enligt Arbetsdomstolens mening kan man inte av vad som förevarit i dessa båda fall dra någon annan slutsats än att det var fråga om överenskommelser mellan arbetsgivarna och de enskilda prästerna, även om dessa biträtts av en facklig förtroendeman, dvs. sådana överenskommelser som arbetsgivare och enskild arbetstagare kan ingå enligt § 4 i kollektivavtalet.

När det gäller Spånga församling skiljer sig omständigheterna från de båda andra fallen på det sättet att det finns ett protokoll enligt vilket ”parterna” enades om den nya lönen till K.S.. I protokollet finns inte angivet vilka som var parter. Det har dock undertecknats av den facklige förtroendemannen, vilket kan men inte måste förstås så att akademikerförbundet eller dess stiftskrets var part i den träffade överenskommelsen. Arbetsdomstolen noterar dock att ”parterna” enades om att det avtal om arvode som K.S. tidigare ingått skulle upphöra att gälla, något som varken akademikerförbundet eller dess stiftskrets kunde förfoga över. Enligt Arbetsdomstolens mening finns det mot denna bakgrund inte anledning att betrakta denna överenskommelse som annat än en överenskommelse mellan församlingen och K.S. som enskild arbetstagare.

Sammanfattning och rättegångskostnader

Enligt Arbetsdomstolens mening har församlingsförbundet inte visat att det i de tre berörda fallen förekommit några brott mot kollektivavtalet. Församlingsförbundets skadeståndsyrkanden skall därför avslås. Vid sådant förhållande saknas anledning för Arbetsdomstolen att gå in på en prövning av frågan om det föreligger förutsättningar för församlingsförbundet att kräva skadestånd från akademikerförbundet för kollektivavtalsbrott som begås av dess stiftskretsar.

Vid den angivna utgången skall församlingsförbundet utge ersättning för akademikerförbundets rättegångskostnader. Akademikerförbundet har yrkat ersättning med 123 762 kr, varav 100 500 kr för ombudsarvode. Församlingsförbundet har vitsordat 80 000 kr som skäligt ombudsarvode, men inte haft något att erinra mot beloppen i övrigt. Arbetsdomstolen finner det yrkade beloppet skäligt.

Domslut

1. Arbetsdomstolen avslår Svenska kyrkans Församlingsförbunds båda käromål.
2. Arbetsdomstolen förpliktar Svenska kyrkans Församlingsförbund att ersätta Kyrkans Akademikerförbund dess rättegångskostnader i Arbetsdomstolen med etthundratjugotretusensjuhundrasextiotvå (123 762) kr, varav 100 500 kr avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen på det förstnämnda beloppet från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Ledamöter: Hans Tocklin, Maj Johansson, Karin Isacson, Anders Hagman, Kent Johansson, Margareta Zandén och Lars E. Rabenius. Enhälligt.

Sekreterare: Annica Hellström